

Policisti in zasebni varnostniki – veliki in mali bratje

Gorazd Meško¹, Mahesh K. Nalla², Andrej Sotlar³

Kot tranzicijska država je Slovenija v zadnjem desetletju storila velik korak k izgradnji tržnega gospodarstva. V primerjavi s sosedami v regiji je močno povečala svojo tržno osnovo tako v smislu proizvodnje kot v smislu potrošnje. Vzporedno z ekonomsko rastjo se je v Sloveniji povečal tudi delež zaposlenih v zasebnem varovanju. Takšen razvoj nudi večje priložnosti za interakcijo med predstavniki obeh organizacij družbene kontrole. Študija je proučevala stališča policistov in zasebnih varnostnikov v Sloveniji o naravi delovnih stikov in strategijah za izboljšanje odnosov med obema organizacijama. Rezultati študije kažejo, da policisti ne spoštujejo zasebnega varovanja, da sicer iščejo informacije pri zasebnih varnostnikih, vendar jih niso z njimi pripravljeno deliti, da so varnostniki bolj optimistični glede odnosov s policijo, da policisti nimajo pozitivnih stališč glede sodelovanja z varnostniki in da so varnostniki bolj naklonjeni pobudam za izboljšanje odnosov kot policisti. Rezultati študije kažejo na pomembne ovire, ki jih bo v prihodnosti treba preseči, če bo razvoj zasebnega varovanja v Sloveniji šel v isto smer kot v zahodnih državah.

Ključne besede: varnostniki, policisti, stališča, sodelovanje, Slovenija

UDK: 351.746.2

1. Uvod

Rast zasebnega varovanja in naraščajoče število zaposlenih varnostnikov v zahodnih ekonomijah sta znanstvenike s področja kazenskega prava in kriminologije vodila v proučevanje odnosov med obema organizacijama – državno in »zasebno« policijo. Trend rasti v zaposlovanju zasebnovarnostnega osebja ni bil omejen zgolj na razvite države. V osemdesetih in devetdesetih letih 20. stoletja se je skokovito povečalo število držav, ki so dosegle uspeh na gospodarskem področju. Mnoge vzhodnoevropske države (t. i. »tranzicijska gospodarstva«) so naredile pomemben gospodarski napredek in se približale ključnim »igralcem« v svetovni trgovini. Hiter gospodarski razvoj spremljajo spremembe v lastninskih razmerjih ter prepoznavanje varnosti in zaščite kot blaga (Shearing in Stenning, 1983; Shearing, 1992). Naravna posledica takšnega razvoja je tudi porast zaposlovanja v zasebnem varovanju. Slovenija je samo eden izmed primerov in se je prav tako kot druge države soočila s porastom števila agencij, ki nudijo varnostne usluge, kakor tudi s porastom števila zaposlenih v teh agencijah (Meško, Nalla, Sotlar, 2004).

Zanimivo; zgodnejša dela o razmerju med policijo in zasebnim varovanjem so bila osredotočena na zahodne kapitalistične družbe, kjer za policijsko dejavnost na splošno velja,

da nadzoruje deviantnost in vzdržuje družbeni red ter zagotavlja občutek varnosti državljanom. To pomeni, da državljani na zahodu vidijo svoje policijske agencije v prvi vrsti kot organizacije, ki se odzivajo na družbene potrebe. Zgodovina, kultura in družbene okoliščine policijskih organizacij so v mnogočem podobne v ZDA, Združenem kraljestvu in v Avstraliji. Naravo policijske dejavnosti v Sloveniji je oblikovala zgodovinska, politična in kulturna tradicija, drugačna od tiste v ZDA in v drugih kapitalističnih družbah.

Študija raziskuje odnose med policisti in zasebnimi varnostniki v Sloveniji. Njen cilj je ugotoviti, kako policisti in zasebni varnostniki zaznavajo delovne stike med njihovimi organizacijami, njihova stališča o profesionalizmu zasebnih varnostnikov, njihove poglede na možnosti za izboljšanje delovnih odnosov in njihova stališča o prihodnjih odnosih med policijo in zasebnim varovanjem. Zaradi hitrega razvoja zasebnovarnostnega podjetništva, tako v smislu ponudbe kot v smislu števila zaposlenih v tem sektorju, so ugotovitve raziskave še posebej zanimive za slovensko družbo. Po drugi strani obstaja mnogo funkcij in nalog, ki jih opravljata obe organizaciji, ki so si bolj podobne kot pa različne (Nalla, Newman, 1990). In nenazadnje, javne policijske organizacije v razvitih in razvijajočih se državah pospešeno vstopajo v partnerske odnose z državljani, da bi tako izrabile socialni kapital pri urejanju problemov v družbi (Nalla, Korn, 2004). Ta študija nam daje možnost raziskati stanje odnosov med policijo in zasebnim varovanjem in ugotoviti, koliko sta obe organizaciji pripravljene graditi mostove, da bi dosegli skupen cilj, to pa je zagotavljanje javne varnosti in vzdrževanje reda v Sloveniji.

¹ Dr. Gorazd Meško, izredni profesor za kriminologijo, Fakulteta za policijsko-varnostne vede, Univerza v Mariboru.

² Dr. Mahesh K. Nalla, profesor kazenskega pravosodja, Michigan State University, East Lansing, Michigan, ZDA.

³ Mag. Andrej Sotlar, višji predavatelj za varnostni sistem, Fakulteta za policijsko-varnostne vede, Univerza v Mariboru.

2. Osnovne informacije o policistih in varnostnikih v Sloveniji

Na začetku leta 2004 je bilo v Sloveniji 7.526 policistov (uniformiranih policistov in kriminalistov), kar je pomenilo, da je na enega policista prišlo 261 prebivalcev (www.policija.si). Za primerjavo – leta 1991 je bilo to razmerje 321 proti 1 (Statistični letopis MNZ, 1997), kar pomeni, da se je v tem obdobju število prebivalcev na enega policista zmanjšalo za 18 %. Po drugi strani se je število policistov v primerjavi z letom 1991 povečalo za 23 %. Leto 1991 je leto, ko se je Slovenija osamosvojila in izstopila iz Jugoslavije, kar je pomenilo, da je morala začeti graditi popolnoma lasten nacionalno-varnostni sistem, tako kot vsaka neodvisna država. Osamosvojitve je povzročila tudi nastanek nove zunanje meje proti Hrvaški, katere varovanje je prevzela policija. Z vstopom Slovenije v Evropsko unijo (1. 5. 2004) pa se postopoma uveljavlja tudi Schengenski režim. Posledično je bilo treba v zadnjih letih zaposliti dodatne policiste. To je tudi glavni razlog za povečanje števila policistov v le 13-ih letih slovenske samostojnosti.

Zaradi velikih družbenih in političnih sprememb v zadnjih dvajsetih letih se je morala tudi slovenska policija korenito spremeniti, tako v smislu filozofije dela kot v smislu organizacije. Ko so se konec osemdesetih let prejšnjega stoletja takšne spremembe začele, je imela policija za seboj že kakšnih 45 let razvoja. Leta 1946 je bila ustanovljena Narodna milica, ki je ob klasičnih policijskih nalogah opravljala tudi naloge, ki so bile svojstvene komunističnemu političnemu režimu tistega časa. Ni potrebno posebej poudarjati, da je bila milica vojaško organizirana in centralistično vodena, toda tudi v tistih časih je bila ena izmed nalog miličnikov, da so spoznavali ljudi in okolje svoje postaje milice. V letih med 1946 do 1980 je bilo sprejetih osem zakonov o notranjih zadevah, po katerih je postopoma konec osemdesetih let milica postala organizacija, ki je spominjala na zahodne policije (Slovenska policija, 2003). Leta 1990 so bile v Slovenije prve demokratične večstrankarske volitve in to je bil tudi začetek transformacije enostrankarskega socialističnega političnega sistema v parlamentarno demokracijo zahodnega tipa. Kljub temu, da je morala policija (med tem se je milica namreč preimenovala) čakati vse do leta 1998, da je dobila »svoj« zakon o policiji, ki naj bi ji omogočil kar najvišjo stopnjo neodvisnosti in profesionalizma, sta se narava in filozofija njenega dela začela spreminjati že mnogo pred tem. Projekta »Javna varnost« in »Policija« sta policijsko preventivno delo in partnersko sodelovanje z državljani postavila za temelj policijske dejavnosti. Še posebej v zadnjih desetih letih se je na podlagi domačih in tujih izkušenj oblikovala filozofija »v skupnost usmerjenega policijskega dela« (Slovenska policija, 2003).

»Dolgoročni cilj v skupnost usmerjenega policijskega dela ni samo izboljšanje varnostnih razmer v neki lokalni skupnosti in večji občutek varnosti državljanov, temveč pridobitev večjega

zaupanja v policijo v njenem okolju in visoka stopnja partnerskega sodelovanja med državljani in policisti, njihovo medsebojno spoštovanje, saj lahko le skupaj zagotovijo visoko stopnjo varnosti in s tem povezane kakovosti življenja« (Slovenska policija, 2003: 180).

Ena izmed »posledic« Zakona o policiji na področju policijskega dela v skupnosti je tudi ustanovitev številnih posvetovalnih teles v lokalnih skupnostih. Najpogostejši ustanovitelji t.i. varnostnih svetov so župani, v njih pa sodelujejo tudi številna državna in nevladna telesa. Poleg župana in predstavnikov lokalne policije sodelujejo pri delu sosveta tudi predstavniki šole, socialnih služb, podjetij, zasebnovarnostnih agencij, združenj, nevladnih organizacij, ugledni posamezniki in drugi. Ti sosveti so prostori, kjer lahko po eni strani sodelujoči izražajo kritiko na račun policijskega dela, med tem ko po drugi strani policija obdrži svojo avtonomijo, kajti njeno delo temelji na zakonsko določenih pristojnostih in si ne more dovoliti, da bi podlegla kakršnikoli pritiskom posameznikov ali ustanov. Glavne naloge posvetovalnih teles so razprave in analize varnostnih razmer v lokalni skupnosti; oblikovanje strategije za odpravljanje vzrokov za nastanek kaznivih dejanj; zagotavljanje finančnih virov in strokovnjakov za izpeljavo raznih projektov; ustanavljanje delovnih skupin v soseskah, mestnih četrtih in lokalnih skupnostih; izdajanje preventivnega materiala (brošur, plakatov, videomateriala); organiziranje okroglih miz in javnih debat ter informiranje javnosti o delu posvetovalnih teles (Slovenska policija, 2003, internet). Meško ugotavlja, da je bilo jeseni 2004 takšnih svetov v Sloveniji že 110. Število svetov v zadnjem obdobju naglo raste. (Meško, 2004).

Zgodovinske vezi z Zahodno Evropo, močno gospodarstvo in stabilna demokracija so Sloveniji pomagale pri preobrazbi v sodobno državo. Leta 2004 je Slovenija postala članica zveze NATO in Evropske unije, kar govori o njenem uravnoteženem položaju tako v političnem kot v gospodarskem pogledu. Čeprav je »The Economist« ne uvršča med nastajajoča tržišča, je Sloveniji uspela uspešna gospodarska preobrazba, ki jo je Svetovna banka »nagradila« s tem, da je Slovenijo preselila s seznama držav posojilojemalk na seznam držav, ki so sposobne nuditi pomoč drugim državam (DevNews Media Center, 2000). Z gospodarskimi reformami in uvedbo tržnega gospodarstva je prišlo do sprememb v lastninskih odnosih in tudi do zasebnega varovanja.

Narava zasebnega varovanja v smislu nalog, uslug in ciljev je podobna tisti, ki jo najdemo v drugih evropskih državah in v ZDA. Meško (1997) ločuje tri kategorije zasebnih varnostnih služb. Prva vključuje varnostna podjetja, ki prodajajo in ponujajo fizično in mehansko opremo za varovanje poslovnih stavb in zasebnih stanovanj. Druga vključuje nudenje uslug, kot so npr. alarmi in sorodne usluge. Tretja kategorija pa vključuje človeški dejavnik – varnostnike (patrulje, vratarje). Meško meni, da med osnovno dejavnost varnostnih služb v Sloveniji

sodijo zagotavljanje varnosti in zaščite; nadzor, informacije in tajno delovanje; ter preventivna dejavnost, ki vključuje preiskovanje in odkrivanje.

Prva »prava« zasebnovarnostna podjetja so v Sloveniji nastala s spremembo političnega in družbenega sistema na začetku devetdesetih let 20. stoletja. Pred tem so vse podobne dejavnosti izvajala varnostna podjetja, ki so temeljila na družbeni lastnini, svojstveni socialističnemu političnemu sistemu nekdanje Jugoslavije. Ta podjetja so zagotavljala varnost različnim strankam, najpogosteje pa tovarnam v družbeni lasti, poslovnim stavbam, nakupovalnim centrom itd. Ker je bila zasebna lastnina omejena, se varnostna podjetja niso pretirano ukvarjala z varovanjem lastnine državljanov in njih samih. Poosamosvojitvena preobrazba političnega sistema iz socializma v demokracijo zahodnega tipa je pripeljala do denacionalizacije in reprivatizacije gospodarstva, kar je vplivalo na »ponovno rojstvo« zasebne lastnine, ta pa je vplivala tako na organizacijo zasebnovarnostnih podjetij kot na zasebnovarnostno tržišče samo.

Toda resnične spremembe so se zgodile leta 1994, ko je Državni zbor RS sprejel dva zakona, ki sta urejala področje zasebnega varovanja in detektivske dejavnosti ter njune odnose z državo (Zakon o zasebnem varovanju in o obveznem organiziranju službe varovanja in Zakon o detektivski dejavnosti, Ur. list RS, št. 32/94). Zakon o zasebnem varovanju je dejavnost zasebnega varovanja razdelil v dve obliki: fizično in tehnično varovanje. Fizično varovanje je bilo definirano kot »varovanje oseb in premoženja pred uničenjem, poškodovanjem, tatvino in drugimi oblikami škodljivega delovanja«, tehnično varovanje pa kot »varovanje oseb in premoženja s tehničnimi sredstvi in napravami po predpisanih standardih (3. člen). Zasebnovarnostna podjetja so morala pridobiti licenco za opravljanje ene ali obeh oblik varovanja.

Ustanovljena je bila tudi Zbornica Republike Slovenije za zasebno varovanje, za upravljanje in nadzor različnih vidikov zasebnega varovanja. Zbornica je, skladno s svojimi zakonskimi pooblastili, odločala o pravicah in obveznostih svojih članov, to je zasebnovarnostnih podjetij. Članstvo v zbornici je bilo obvezno. Naloge Zbornice so se med drugim nanašale na podeljevanje in odvzemanje licenc za opravljanje zasebnega varovanja in določanje programov za preizkus znanja za zasebnovarnostno osebje. Naštete naloge je Zbornica opravljala kot javna pooblastila, v soglasju z ministrstvom za notranje zadeve (5. člen).

Posledica takšne (ne preveč stroge) ureditve je sredi devetdesetih tudi nastanek prek 200 zasebnovarnostnih podjetij, v naslednjih letih pa je njihovo število padlo na okrog 150⁴, z okrog

⁴ Po podatkih Zbornice RS za zasebno varovanje z dne 29. 7. 2003 je imelo 115 podjetij licenco za tehnično varovanje, 67 pa za fizično varovanje. Večja podjetja so imela obe licenci. Število podjetij se je

5.000 varnostniki. Skladno z 10. členom zakona so morali kandidati za zasebne varnostnike izpolnjevati določene pogoje – morali so biti državljani Slovenije, imeti vsaj poklicno izobrazbo, opraviti poseben preizkus znanja in sposobnosti, biti psihofizično sposobni za opravljanje nalog varovanja in niso smeli imeti resnejše »kriminalne kariere«.

Glede na to, da Ministrstvo za notranje zadeve RS prepoveduje policistom, da bi v prostem času dodatno služili kot varnostniki v zasebnih varnostnih podjetjih, so skorajda vsi profesionalni stiki med policisti in zasebnimi varnostniki omejeni na situacije, ko morajo sodelovati. Večinoma gre pri tem za sodelovanje na področju preprečevanja kriminalitete in izročanje osumljencev, ki so jih pri storitvi kaznivih dejanj zalotili varnostniki, policiji. Po drugi strani pa ni tako redek primer, da imamo varnostne managerje,⁵ ki imajo za seboj policijsko kariero in ki po upokojitvi ali odhodu iz policijskih vrst nadaljujejo kariero v zasebnem varovanju (Pečar, 1997). Posledično, zasebnovarnostna profesija posnema in nadaljuje policijsko kulturo, »policijsko« znanje, taktiko in strategijo. Gre za trend, ki ga zasledimo tudi drugje po svetu (Nalla, Newman, 1990).

V zadnjih desetih letih je zasebno varovanje počasi in ne brez problemov postalo »akter« na varnostnem tržišču v Sloveniji. Verjetno tudi zaradi določenih nacionalnovarnostnih elementov, ki jih imajo nekatera varnostna podjetja (Sotlar, 1997; Čas, 1999), je celotno področje celo omenjeno v temeljnem doktrinarinem dokumentu na področju nacionalne varnosti Sloveniji – Resoluciji o strategiji nacionalne varnosti republike Slovenije, ki jo je Državni zbor RS sprejel leta 2001. V resoluciji je poudarjeno, da tudi dejavnost zasebnega varovanja prispeva k notranji varnosti države. Kljub temu pa se zdi, da nihče ni bil prav povsem zadovoljen z zakonsko ureditvijo in razvojem na področju zasebnega varovanja, zato so strokovnjaki, znanstveniki in državni uradniki pripravili številne predloge in rešitve, ki naj bi pomagali h konsolidaciji zasebnovarnostnega sektorja (Sotlar, 2001).

Verjetno bil tudi rezultat teh naporov, da je Državni zbor RS leta 2003 sprejel Zakon o zasebnem varovanju (Ur. l. RS, št. 126/03), ki je začel veljati 2. 1. 2004 in ki je nadomestil

zmanjšalo predvsem zato, ker je prišlo do nekaterih združitvev, večja so kupila manjša itd. Skupno število članov zbornice je znašalo okrog 160, toda vključevalo je tudi nekatera podjetja, ki varnostne dejavnosti niso opravljala kot profitne dejavnosti, ampak so organizirala svoje varnostne službe zaradi lastnih varnostnih potreb, kot npr. jedrska elektrarna. (www.zrszv.si).

⁵ Tu mislimo na odgovorne osebe (v literaturi jih imenujemo tudi varnostni managerji, direktorji ipd.), ki niso nujno hkrati tudi lastniki podjetij. Po zakonu so odgovorne za dejavnost zasebnovarnostnih podjetij in morajo seveda dosegati višje profesionalne standarde kot varnostniki v smislu izobrazbe, usposobljenosti itd. Ob pogojih, ki jih morajo izpolnjevati varnostniki, je za odgovorne osebe zakon predpisal tudi višješolsko izobrazbo in pet let delovnih izkušenj (9. člen).

zakon, ki je urejal zasebnovarnostni sektor skorajda celo desetletje. Novi zakon prinaša mnogo sprememb, med katerimi so najpomembnejše naslednje (www.mnz.si):

- namesto delitve na fizično in tehnično varovanje je uvedena delitev na šest oblik varovanja (varovanje oseb, varovanje premoženja, prevoz in varovanje denarja ter drugih vrednostnih pošiljk, varovanje javnih zbiranj, upravljanje z varnostno-nadzornim centrom, načrtovanje in izvajanje varnostnih sistemov), kar pomeni tudi uvedbo novih poklicev;
- določene so drugačne pristojnosti Zbornice RS za zasebno varovanje in ministrstva za notranje zadeve na področju zasebnega varovanja;
- opravljena je uskladitev predpisov na področju zasebnega varovanja s predpisi Evropske unije;
- uvedeno je obvezno usposabljanje zasebnovarnostnega osebja pred zaposlitvijo v varnostnih podjetjih;
- uveden je inšpekcijski nadzor ministrstva za notranje zadeve nad zakonitostjo dela podjetij za zasebno varovanje itd.

Z novim zakonom je država vzela nazaj nekaj javnih pooblastil, ki jih je zadnjih deset let imela Zbornica RS za zasebno varovanje. Tako je npr. v pristojnosti Ministrstva za notranje zadeve RS podeljevanje, spreminjanje in odvzemanje licenc za opravljanje dejavnosti zasebnega varovanja. Varnostna podjetja morajo namreč po novem zaprositi za vseh šest licenc (ali le za posamezno) Ministrstvo za notranje zadeve in ne več Zbornice. Poleg tega Ministrstvo za notranje zadeve na predlog Zbornice določa tudi vsebino in potek strokovnega izobraževanja na področju zasebnega varovanja (7. člen).

Zbornica RS za zasebno varovanje je še vedno pravna oseba javnega prava in je obdržala nekatera javna pooblastila, ki se v glavnem navezujejo na organizacijo izobraževanja in programe preverjanja poklicnih kvalifikacij in usposobljenosti kandidatov za različne poklice v zasebnem varovanju (8. člen). Ti poklici so odgovorna oseba, varnostnik, varnostni tehnik, pooblaščen inženir varnostnih sistemov in operater varnostno-nadzornega centra.

Za vse te poklice zakon predpisuje zahteve kot tudi obvezno usposabljanje kandidatov še preden začnejo opravljati delo v varnostnih podjetjih. V tem smislu je Zbornica med drugim tudi pristojna za izvajanje programov strokovnega izobraževanja, za zagotavljanje kadrovskega, materialnega in prostorskega pogojev ter opreme za njihovo izvajanje in pripravo predlogov katalogov standardov strokovnih znanj in spretnosti za poklice s področja zasebnega varovanja (12. člen).

Napori slovenske države, da uredi področje zasebnega varovanja, so vzpodbudni. Država poizkuša doseči tudi boljše sodelovanje strokovnjakov in znanstvenikov na tem področju. Omenjeni napori so pospešili razvoj zasebnega varovanja v Sloveniji kar se odraža tudi v povečanem številu zaposlenih zasebnih varnostnikov.

Zato v naši študiji proučujemo stališča policistov in zasebnih varnostnikov v Sloveniji o naravi delovnih stikov in strategijah za izboljšanje odnosov med obema organizacijama.

3. Predhodne raziskave odnosov med policijo in zasebnimi varnostniki

Zasebno varovanje je pomemben dejavnik na področju regulacije družbenega vedenja, zato je vodilo v raziskovanje narave odnosov med zasebnim varovanjem in policijo. Večina obsežnejših tovrstnih raziskav je bila opravljena v ZDA, obstaja pa tudi študija, ki obravnava Singapur. Med študijami, ki preučujejo odnose med policijo in zasebnim varovanjem v ZDA, jih je večina osredotočenih na vprašanja, ki se le obrobno nanašajo na stališča policistov in zasebnih varnostnikov o tem, kako vidijo drug drugega. Mednje sodijo študije o prenosu policijskih pooblastil na zasebno varovanje zaradi zmanjševanja policijskega proračuna (Stewart, 1985; Walsh, Donovan, 1989) in kot oblika razširitev državne kontrole z nedržavnimi agencijami (Henry 1985). Ostale študije predstavljajo študije primerov sodelovanja med policijo in zasebnim varovanjem v določenih mestih (Bocklet, 1990; Cunningham et al., 1990).

Med različnimi študijami, ki se posebej ukvarjajo z odnosi med policijo in zasebnim varovanjem, jih je zelo malo, ki proučujejo odnose oz. stališča med policisti in zasebnimi varnostniki. Vse obsežne empirične študije so bile izvedene v ZDA. Ena izmed zgodnejših študij, ki jih je opravil *National Advisory Committee on Criminal Justice Standards and Goals* (1976) ugotavlja, da zasebni varnostniki menijo, da policija ne spoštuje zasebnega varovanja, da policisti manj skrbijo za kriminalno prevencijo, ampak so bolj usmerjeni v aretacije, in da policisti iščejo informacije pri zasebnih varnostnikih, medtem ko jih z njimi niso pripravljani deliti. Do podobnih ugotovitev sta v nacionalni raziskavi o policijskih šefih in varnostnih managerjih prišla tudi Cunningham in Taylor (1985). V novejši študiji sta Morley in Fong (1995) preučevala odnose med policijo in zasebnim varovanjem v Kaliforniji in ugotovila, da so bili varnostniki bolj optimistični glede odnosov s policijo, kot narobe policisti z zasebnim varovanjem. V še novejši raziskavi sta Nalla in Hummer (1999a) preučevala odnose med policijo in zasebnim varovanjem v Michiganu in ugotovila, da so stališča zasebnih varnostnikov glede njihovih odnosov s policisti pozitivna. Ob tem je zanimivo, da varnostniki menijo, da policisti nimajo pozitivnih stališč glede svojega sodelovanja z varnostniki. Nadaljnje ugotovitve iz omenjene študije kažejo na to, da imajo policisti nevtralno stališče do varnostnikov, medtem ko ti policiste visoko cenijo. Policisti menijo, da so njihovi profesionalni odnosi dobri, varnostniki pa, da so skromni (Nalla, Hummer, 1999a). Takšna predstava varnostnikov o neprofesionalnosti policistov lahko nedvomno ovirajo boljše medsebojne odnose. V smislu strategije za izboljšanje odnosov so varnostniki bolj naklonjeni takšnim iniciativam kot to velja za policiste (Nalla, Hummer, 1999b). Ti trendi kažejo na to, da so

se v zadnjih treh desetletjih odnosi med policijo in zasebno varnostjo postopoma izboljševali.

Ugotovitve sicer lahko v prvi vrsti veljajo za ZDA in njihove specifične politične, družbene in kulturne razmere. Edina študija takšne vrste v Sloveniji (Meško, 1999) kaže, da so bili policisti in zasebni varnostniki konec dvajsetega stoletja v Sloveniji bolj tekmeči kot sodelavci. Še več, zasebni varnostniki so menili, da imajo policisti do njih izkoriščevalski odnos, v katerem je šlo za instrumentalno uporabo informacij zasebnih varnostnikov za policijske dejavnosti, ob tem, da ni bilo vzajemnosti niti v smislu izražanja spoštovanja in cenjenja dela zasebnih varnostnikov. Policisti se obnašajo do varnostnikov bolj kot nadzorniki in ne kot partnerji. Varnostniki so imeli bolj pozitivna stališča do policistov kot policisti do varnostnikov.

Slovenija kot ena izmed najbolj uspešnih tranzicijskih držav doživlja hitro politično, družbeno in kulturno preobrazbo. Z večanjem števila varnostnikov se povečuje tudi verjetnost profesionalnih stikov med varnostniki in policisti. Zato v tej študiji proučujemo naravo odnosov med varnostniki in policisti v Sloveniji po osamosvojitvi.

4. Metoda

Zaradi števila zasebnih varnostnikov in policistov je veliko priložnosti za formalne in neformalne interakcije med njimi. Tu mislimo na situacije, ko se policisti odzivajo na klice varnostnikov, ali ko je meja med zasebnim in javnimi prostori manj jasna. Tako na primer zasebno varovanje igra vidno in pomembno vlogo v večjih stanovanjskih enotah, kjer se ponavadi prvo odziva na dogajanje na kriminalni sceni ali pa na moteče dogajanje opozarja policijo.

Na podlagi raziskave, ki sta jo v ZDA izvedla Nalla in Hummer (1999a, 1999b), smo izdelali vprašalnik. Respondente smo prosili, da trditve ocenijo na Likertovi lestvici (pri čemer je vrednost 1 pomenila, da se respondenti s trditvijo popolnoma strinjajo in vrednost 4, da se s trditvijo sploh ne strinjajo) na štirih specifičnih področjih. Prvi dve področji se nanašata na naravo odnosov med zaposlenimi v obeh organizacijah in strategije za njihovo izboljšanje. Iz del Nalle in Hummerja (1999a, b) smo smiselno vključili sedem trditev v zvezi z odnosi med policijo in zasebnim varovanjem in devet trditev v zvezi s strategijami za izboljšanje odnosov med policijo in zasebnim varovanjem. Tretje področje se nanaša na strategije za izboljšanje profesionalnega ugleda zasebnih varnostnikov. V ta del smo vključili tri trditve.

Zadnje področje je namenjeno prihodnosti policijske dejavnosti. Za ta del so bila uporabljena vprašanja iz teoretičnih pripevkov Marxa (1987) in Shearinga (1992), ki sta jih kasneje razširila in testirala Hummer in Nalla (2003, v Meško, Nalla,

Sotlar, 2004). Vprašalnik smo testirali na vzorcu 50 policistov in 50 zasebnih varnostnikov v Sloveniji in mu dodali še nekatera vprašanja, ki so značilna za zasebno varovanje v Sloveniji.

4.1 Vzorec, zbiranje podatkov in statistične obdelave

Vprašalnik smo poslali 300 policistom in 300 zasebnim varnostnikom. Od 600 vprašalnikov so nam respondenti po pošti vrnili 521 izpolnjenih (86.83%) vprašalnikov. Podrobna struktura vzorca je razvidna iz Tabele 1.

Zbrane podatke smo obdelali z računalniškim programom SPSS in izračunali opisno statistiko, za primerjave med skupinami uporabili metodo enosmerne analize variance in naredili faktorsko analizo vprašalnika, da bi ugotovili njegovo faktorsko veljavnost in ustreznost vzorčenja. Za dobljene lestvice smo izračunavali tudi Cronbachov alfa koeficient zanesljivosti.

Tabela 1: Značilnosti preučevanega vzorca (N = 521)

Demografske značilnosti	N=	Odstotek*
Poklicna skupina		
Policist	251	48.2
Varnostnik	270	51.8
Starost		
Do 20 let	18	3.5
21-30 let	198	38.0
31-55 let	295	56.6
Nad 56 let	10	1.9
Spol		
Ženski	31	5.9
Moški	486	94.1
Izobrazba		
Osnovna šola	24	4.6
Poklicna šola	94	18.0
Srednja šola	358	68.7
Višja šola	26	5.0
Visoka šola	12	2.3
Fakulteta	2	0.4
Leta službovanja v sedanji delovni organizaciji		
Manj kot eno leto	74	14.3
1-5 let	203	39.3
6-10 let	124	24.0
11-15 let	54	10.5
16-20 let	29	5.6
21-25 let	24	4.7
Nad 25 let	8	1.6
Zakonski stan		
Samski-a	164	31.6
Poročen-a	239	45.9
Ločen-a	24	4.7
Zunajzakonska skupnost	92	17.8
Opravljen vojaška dolžnost		
Da	423	81.7
Ne	95	18.3
Predhodne izkušnje na varnostnem področju pred zadnjo zaposlitvijo)		
Nekaj	332	65.1
Ne	178	34.9

* Odstotki so izračunani glede na število odgovorov na posamezno vprašanje.

5. Rezultati

V nadaljevanju predstavljamo rezultate študije. Najprej bomo predstavili razloge za odločitev za kariero varnostnika, usposabljanje in oceno poklica varnostnika v primerjavi s policijskim poklicem. Temu sledijo primerjave med policisti in zasebnimi varnostniki glede pojmovanja delovnih odnosov, sodelovanja, ...

Tabela 2: Varnostniki – odločitev za kariero – usposabljanje – plača

Trditve	N=	Odstotek*
Svobodna odločitev za kariero varnostnika		
Da	200	77.2
Ne	59	22.8
Usposabljanje		
Brez	37	14.3
1 dan	21	8.1
2-3 dni	55	21.3
4-7 dni	63	24.5
Več kot en teden	82	31.8
Zadovoljstvo s količino usposabljanj		
Da	183	71.2
Ne	74	28.8
Rajši bi bil policist kot zasebni varnostnik		
Da	109	43.1
Ne	144	56.9
Zadovoljstvo s plačo		
Da	56	22.4
Ne	194	77.6

* Odstotki so izračunani glede na število odgovorov na posamezno vprašanje.

Rezultati tabele 2 kažejo, da se je večina varnostnikov sama odločila za ta poklic, da se je večina krajši čas usposabljala, da je večina zadovoljna z usposabljanjem in da je večina nezadovoljna s plačo.

Tabela 3 kaže, da med policisti in varnostniki ni razlik le na področju ocene pomembnosti zasebnega varovanja v družbi. Razlike v ocenah kažejo, da policisti menijo, da je raven medsebojnega spoštovanja nizka, da v manjši meri sodelujejo pri preprečevanju kriminalitete, da zasebni varnostniki in policisti niso enakopravni partnerji, da policija ni pripravljena deliti informacije z zasebnimi varnostniki, da bi profesionalizem zasebnih varnostnikov izboljšal odnose med policijo in zasebnim varovanjem, da bi lahko naredili več za izboljšanje medsebojnih odnosov in da je pogled policistov na varnostnike bolj negativen kot pogled varnostnikov na policiste.

Tabela 3: Delovni odnosi med policisti in varnostniki

Trditve/skupina	policisti (n=251)	varnostniki (n=270)	F
Policisti in varnostniki se vzajemno spoštujejo.	2.54/.68	1.85/.84	105.20***
Policisti in varnostniki sodelujejo pri preprečevanju kriminalitete.	2.15/.83	1.56/.77	71.14***
Policisti in varnostniki so enakopravni partnerji.	3.08/.83	2.65/1.10	24.57***
Odnos med policisti in zasebnimi varnostniki je zelo dober.	2.61/.73	2.03/.84	66.14***
Izobraževanje varnostnikov, ki bi ga predpisala vlada, bi izboljšalo predstave o zasebnih varnostnikih.	2.00/.74	1.64/.84	26.69***
Predpisi s področja izobraževanja varnostnikov bi izboljšali pojmovanje zasebnega varovanja.	1.94/.73	1.64/.73	21.83***
Policija je pripravljena deliti informacije z zasebnovarnostnimi podjetji.	2.98/.82	2.33/1.12	55.42***
Profesionalizem varnostnikov bi izboljšal odnose med policijo in zasebnim varovanjem.	1.92/.78	1.63/.86	14.84***
Zasebno varovanje sploh ni pomembno – je sekundarnega pomena.	3.22/.88	3.07/1.15	2.58
Policija/zasebno varovanje bi lahko naredila več za zagotavljanje boljših medsebojnih odnosov med policijo in zasebnim varovanjem.	2.09/.85	1.71/.85	24.60***
Na splošno je moj pogled na varnostnike (policisti) in policiste (varnostniki) zelo pozitiven.	2.39/.84	1.79/.84	63.86***

Opomba: Za vsako postavko sta na voljo dva podatka: aritmetična sredina in standardni odklon. Zvezdica označuje raven statistično pomembne razlike (* p < 0.05, ** p < 0.01, ***p < 0.00). Uporabljena je bila štiristopenjska 1 estvica, pri čemer 1 pomeni popolno strinjanje in 4 popolno nestrinjanje s trditvijo.

Tabela 4: Pogledi na odnose med policijo in zasebnim varovanjem

Trditve/skupina	policisti (n=251)	varnostniki (n=270)	F
Potrebno bo izboljšati komunikacijo med policijo in zasebnim varovanjem.	1.73/1.71	1.56/1.75	7.06**
Potrebno bo vzpostaviti skupne informacijske baze.	2.79/1.97	1.72/1.97	170.19***
Potrebno bo zagotoviti medsebojno menjavo zaposlenih na področju usposabljanja.	2.72/1.00	1.82/1.90	112.09***
Potrebno bo zagotoviti redno sestajanje predstavnikov policije in zasebnovarnostnih podjetij.	2.00/1.77	1.62/1.84	27.87***
Policiji bo potrebno več sredstev za vzpostavitev boljše komunikacije.	1.91/1.87	1.87/1.89	0.27
Zagotoviti bo potrebno sodelovanje na področju preprečevanja in odkrivanja specifičnih vrst kriminalitete.	1.78/1.75	1.52/1.67	17.68***
Zagotoviti bo potrebno vzpostavitev mreže med lokalnimi varnostnimi podjetji in policijo.	2.23/1.92	1.60/1.79	67.58***
Zagotoviti bo potrebno sodelovanje v skupnih programih za usposabljanje.	2.35/1.89	1.64/1.88	80.23***
Spodbujati bo potrebno sodelovanje s skupnostjo za boljšo zaščito občanov.	1.70/1.73	1.52/1.77	7.16**

Opomba: Za vsako postavko sta na voljo dva podatka: aritmetična sredina in standardni odklon. Zvezdica označuje raven statistično pomembne razlike (* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.00$). Uporabljena je bila štiristopenjska lestvica, pri čemer 1 pomeni popolno strinjanje in 4 popolno nestrinjanje s trditvijo.

Tabela 4 kaže, da varnostniki statistično pomembneje izražajo stališče, da bi bilo treba izboljšati odnose med policijo in zasebnim varovanjem, da bi bilo treba vzpostaviti skupne informacijske baze, medsebojno menjavo zaposlenih, redno sestajanje predstavnikov policije in zasebnega varovanja, sodelovanje na področju preprečevanja specifičnih oblik kriminali-

tete, sodelovanja na lokalni ravni, sodelovati pri skupnih programih usposabljanja in spodbujati sodelovanje s skupnostjo za boljšo zaščito občanov. Oboji se strinjajo, da bi bilo treba zagotoviti več sredstev za vzpostavitev boljše komunikacije med policijo in zasebnim varovanjem.

Tabela 5: Razvijanje odnosov med policijo in zasebnim varovanjem v prihodnosti

Trditve/skupina	policisti (n=251)	varnostniki (n=270)	F
V prihodnosti je potrebno zagotoviti več sodelovanja med policijo in zasebnim varovanjem.	1.92/.76	1.50/.77	38.12***
Policijska dejavnost mora ostati izključno v pristojnosti države.	1.53/.81	1.57/.92	0.30
Zasebno varovanje bo postalo vse bolj pomemben nadzorstveni dejavnik v družbi.	1.95/.82	1.43/.73	57.29***
V prihodnosti bo prevladovalo skupno delo policije in zasebnega varovanja.	2.41/.83	1.70/.91	85.46***
Meja med policijsko in zasebnovarnostno dejavnostjo se bo zbrisala.	3.15/.84	2.41/1.21	64.71***

Opomba: Za vsako postavko sta na voljo dva podatka: aritmetična sredina in standardni odklon. Zvezdica označuje raven statistično pomembne razlike (* p < 0.05, ** p < 0.01, ***p < 0.00). Uporabljena je bila štiristopenjska lestvica, pri čemer 1 pomeni popolno strinjanje in 4 popolno nestrinjanje s trditvijo.

Tabela 5 kaže, da zasebni varnostniki statistično pomembno bolj zagovarjajo stališče, da bo v prihodnosti treba zagotoviti več sodelovanja med policijo in zasebnim varovanjem, da bo zasebno varovanje postalo vse bolj pomemben nadzorstveni

dejavnik v družbi, da bo v prihodnosti prevladovalo sodelovanje med policijo in zasebnim varovanjem in da bo meja med javno policijsko dejavnostjo in zasebnim varovanjem ostala še naprej dokaj jasna.

Tabela 6: Zadovoljstvo s svojo kariero policista/varnostnika.

Trditve/skupina	policisti (n=251)	varnostniki (n=270)	F
Policisti/varnostniki za svoje delo niso dovolj nagrajeni.	1.60/.74	1.29/.71	24.42***
Čutim močno pripadnost poklicu varnostnika/policista.	1.77/.77	1.78/.96	0.023
Delo policista/zasebnega varnostnika mi jemlje voljo.	3.30/.81	2.97/1.25	12.68***
Sprašujem se, zakaj sploh opravljam delo varnostnika/policista.	3.27/.94	2.84/1.29	18.58***
Moja poklicna kariera me izpolnjuje.	2.05/.76	1.93/1.03	2.10
S svojo poklicno kariero sem zadovoljen-a.	1.90/.58	1.94/.91	0.33

Opomba: Za vsako postavko sta na voljo dva podatka: aritmetična sredina in standardni odklon. Zvezdica označuje raven statistično pomembne razlike (* p < 0.05, ** p < 0.01, ***p < 0.00). Uporabljena je bila štiristopenjska lestvica, pri čemer 1 pomeni popolno strinjanje in 4 popolno nestrinjanje s trditvijo.

Glede zadovoljstva s kariero rezultati kažejo, da varnostniki menijo, da so za svoje premalo nagrajeni. Varnostniki so nekoliko bolj nezadovoljni s svojim delom kot policisti. Oboji izražajo

dokaj visoko raven pripadnosti svojemu poklicu, vendar jih kariera osebno ne izpolnjuje v največji meri. Raven zadovoljstva s svojo kariero je približno enaka pri obeh skupinah.

Tabela 7: Skrb za zaposlene

Trditve/skupina	policisti (n=251)	varnostniki (n=270)	F
Delo varnostnika je povezano s povečano nevarnostjo, zato bi moral delodajalec zavarovati varnostnike zoper poškodbe in za primer smrti v zvezi z opravljanjem njegovega dela.	1.50/.73	1.22/.73	18.14***
Menim, da se morajo varnostniki stalno usposablјjati za svoje delo (spremembe zakonodaje, nove oblike kriminalitete, idr.)	1.42/.69	1.40/.80	0.91
Delo varnostnika je povezano tudi s tveganjem, da se lahko nehote znajde sam zaradi svojega dejanja v kakem postopku (zaradi prekrška, kaznivega dejanja, odškodninskih zahtevkov). Zato naj delodajalec varnostnikom, katerim bi pri njihovem ravnanju lahko očitali samo morebitno malomarnost, zagotovi za obrambo njihovih pravic brezplačno pravno pomoč.	1.62/.81	1.25/.67	31.39***
Glede na navedeno tveganje na eni strani in pomen varovanja (s katerim se zagotavlja elementarna ustavna pravica) na drugi strani, naj ima varnostnik pri opravljanju svojega dela – podobno kot policist – status uradne osebe (verjame se na njegovo besedo, če se ne dokaže nasprotno, ima pa povečano odgovornost, t.j. odgovarja tudi za kazniva dejanja, ki jih lahko stori le kot uradna oseba).	2.05/.96	1.72/.81	67.46***

Opomba: Za vsako postavko sta na voljo dva podatka: aritmetična sredina in standardni odklon. Zvezdica označuje raven statistično pomembne razlike (* p < 0.05, ** p < 0.01, ***p < 0.00). Uporabljena je bila štiristopenjska lestvica, pri čemer 1 pomeni popolno strinjanje in 4 popolno nestrinjanje s trditvijo.

Tabela 7 kaže rezultate o trditvah v zvezi s skrbjo delodajalca za zasebne varnostnike. Rezultati varnostnikov kažejo, da bi jih delodajalci morali bolj zavarovati za opravljanje dela, da bi jim bilo treba zagotoviti pravno pomoč v primeru posledic, ki nastanejo med delom ter da bi varnostniki morali postati neke vrste uradne osebe s pooblastili. Glede vseh teh postavk

imajo policisti negativnejše mnenje glede pričakovanj za skrb delodajalcev do varnostnikov v smislu zagotavljanja večje profesionalnosti in delovnih pravic zasebnih varnostnikov. Oboji pa se strinjajo, da je varnostnikom potrebno zagotoviti stalno usposabljanje za svoje delo.

Tabela 8: Faktorska analiza

Trditve(1-4)*	Lastna vrednost	Aritm. sredina
F1-Sodelovanje med policisti in zasebnimi varnostniki (28.99% pojasnjene variance, $\alpha = 0.86$)		
V prihodnosti je potrebno zagotoviti več sodelovanja med policijo in zasebnim varovanjem.	.807	1.70
Zagotoviti bo potrebno sodelovanje v skupnih programih za usposabljanje.	.798	1.99
Zagotoviti bo potrebno vzpostavitev mreže med lokalnimi varnostnimi podjetji in policijo.	.778	1.91
Potrebno bo zagotoviti medsebojno menjavo zaposlenih na področju usposabljanja.	.751	2.27
Potrebno bo zagotoviti redno sestajanje predstavnikov policije in zasebnovarnostnih podjetij.	.745	1.81
Potrebno bo vzpostaviti skupne informacijske baze.	.739	2.25
Zagotoviti bo potrebno sodelovanje na področju preprečevanja in odkrivanja specifičnih vrst kriminalitete.	.704	1.65
Spodbujati bo potrebno sodelovanje s skupnostjo za boljšo zaščito občanov.	.645	1.61
Potrebno bo izboljšati komunikacijo med policijo in zasebnim Varovanjem.	.634	1.64
Zasebno varovanje bo postalo vse bolj pomemben nadzorstveni dejavnik v družbi.	.634	1.68
V prihodnosti bo prevladovalo skupno delo policije in zasebnega varovanja.	.625	2.05
Policiji bo potrebno nameniti več sredstev za vzpostavitev boljše komunikacije.	.564	1.89
Policisti/zasebni varnostniki bi lahko naredili več za zagotavljanje boljših medsebojnih odnosov med policijo in zasebnim varovanjem (vsaka skupina ocenjuje sebe).	.487	1.90
F2- Zadovoljstvo z delom (6.8% pojasnjene variance, $\alpha = 0.83$)		
Sprašujem se, zakaj sploh opravljam delo varnostnika/policista.	.873	3.05
Delo policista/zasebnega varnostnika mi jemlje voljo.	.851	3.13
Zasebno varovanje sploh ni pomembno – je sekundarnega pomena.	.634	3.14
F3 – Predanost poklicu (6.48% pojasnjene variance, $\alpha = 0.80$)		
Kariera policista/varnostnika me izpopolnjuje.	.792	1.99
Čutim močno pripadnost poklicu varnostnika/policista.	.791	1.78
Stopnja zadovoljstva s svojo kariero.	.727	1.92
Meja med policijsko in zasebnovarnostno dejavnostjo se bo zbrisala.	.564	2.77
F4 – Vzajemnost v stališčih med policisti in zasebnimi varnostniki (6.00 % pojasnjene variance, $\alpha = 0.75$)		
Odnos med policijo in zasebnimi varnostniki je zelo dober.	-.820	2.31
Na splošno je moj pogled na varnostnike (policisti)/policiste (varnostniki) zelo pozitiven. (<u>vzajemna stališča</u>)	-.708	2.08
Na splošno imajo varnostniki dobro mnenje o policistih	-.700	2.19
Policisti in varnostniki so enakopravni partnerji.	-.687	2.86
Policisti in varnostniki sodelujejo pri preprečevanju kriminalitete.	-.640	1.85
Policija je pripravljena deliti informacije z zasebnovarnostnimi podjetji.	-.590	2.64
F5 – Status zasebnih varnostnikov (4.05 % pojasnjene variance, $\alpha = 0.75$)		
Delo varnostnika je povezano s povečano nevarnostjo, zato bi moral delodajalec zavarovati varnostnike zoper poškodbe in za primer smrti v zvezi z opravljanjem njegovega dela.	-.801	1.36

Trditve(1-4)*	Lastna vrednost	Aritm. sredina
Delo varnostnika je povezano tudi s tveganjem, da se lahko nehote znajde sam zaradi svojega dejanja v kakem postopku (zaradi prekrška, kaznivega dejanja, odškodninskih zahtevkov). Zato naj delodajalec naj varnostnikom, katerim bi pri njihovem ravnanju lahko očitali samo morebitno malomarnost, zagotovi za obrambo njihovih pravic brezplačno pravno pomoč.	-.796	1.43
Menim, da se morajo varnostniki stalno usposabljeni za svoje delo (spremembe zakonodaje, nove oblike kriminalitete, idr.)	-.753	1.41
Glede na navedeno tveganje na eni strani in pomen varovanja (s katerim se zagotavlja elementarna ustavna pravica) na drugi strani, naj ima varnostnik pri opravljanju svojega dela – podobno kot policist – status uradne osebe (verjame se na njegovo besedo, če se ne dokaže nasprotno, ima pa povečano odgovornost, t.j. odgovarja tudi za kazniva dejanja, ki jih lahko stori le kot uradna oseba).	-.677	1.72
Policisti/varnostniki za svoje delo niso dovolj nagrajeni.	-.541	1.44
F6 – Profesionalizem (3.71% pojasnjene variance, $\alpha = 0.79$)		
Predpisi s področja izobraževanja varnostnikov bi izboljšali pojmovanje zasebne varnosti.	.691	1.78
Izobraževanje varnostnikov, ki bi ga predpisala vlada, bi izboljšalo predstave o zasebnih varnostnikih.	.652	1.82
Policijska dejavnost mora ostati izključno v pristojnosti države.	.499	1.55
Profesionalizem varnostnikov bi izboljšal odnose med policijo in zasebnim varovanjem.	.493	1.77

Koeficient ustreznosti vzorčenja, KMO znaša 0.904. Alfa koeficient zanesljivosti 0.75<.

*1 pomeni »Se popolnoma strinjam.« in 4 »Se sploh ne strinjam.«

Faktorska analiza je pokazala, da vprašalnik meri naslednja področja: sodelovanje med policisti in varnostniki, zadovoljstvo z delom, predanost poklicu, vzajemnost v stališčih med poklicnima skupinama, poklicni status zasebnih varnostnikov

in profesionalizem zasebnega varovanja. Rezultati testov ustreznosti vzorčenja kažejo, da je vzorčenje ustrezno (KMO=0.904), zanesljivost posameznih lestvic znaša med 0.75 in 0.86 (Cronbachov α), kar kaže visoko raven zanesljivosti.

Tabela 9: Primerjava aritmetičnih sredin odgovorov med policisti in zasebnimi varnostniki z uporabo analize variance

Neodvisna spremenljivka	Faktor					
	F1***	F2***	F3**	F4***	F5***	F6***
<i>Policisti</i>	2.12/.51	3,26/.65	2.22/.49	2.62/.51	1.64/.55	1.85/.48
<i>Zasebni varnostniki</i>	1.62/.59	2.95/1.04	2.02/.80	2.05/63	1.31/.58	1.60/.56
F-vrednost	100,31	16.16	11.64	123.25	42.57	24.29

Opomba: Za vsako postavko sta na voljo dva podatka: aritmetična sredina in standardni odklon. Zvezdica označuje raven statistično pomembne razlike (* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.00$). Za vsak faktor smo izračunali srednjo vrednost faktorja glede na vrednost posameznih postavk in glede na število postavk v posameznem faktorju.

Legenda:

- F1 – Sodelovanje med policisti in zasebnimi varnostniki
- F2 – Zadovoljstvo z delom
- F3 – Predanost poklicu
- F4 – Vzajemnost v stališčih med policisti in zasebnimi varnostniki
- F5 – Status zasebnih varnostnikov
- F6 – Profesionalizem

Tabela 9 kaže, da med policisti in zasebnimi varnostniki obstajajo statistično pomembne razlike v oceni vseh lestvic. Rezultati kažejo, da si zasebni varnostniki želijo več sodelovanja s policisti, da so varnostniki bolj nezadovoljni s svojim delom od policistov, da so zasebni varnostniki izrazili večjo predanost poklicu in bolj pozitivna stališča do policistov, kot jih imajo policisti do njih. Varnostniki si želijo boljšega profesionalnega statusa, kot bi jim to dovolili policisti in želijo višjo raven profesionalizma v primerjavi z oceno policistov, kar pa ni značilno za policiste, saj ti zastopajo stališče, ki sporoča, da je treba zasebno varovanje nadzorovati in njegov razvoj omejevati.

6. RAZPRAVA

V prispevku uvodoma predstavljene glavne ugotovitve študij o odnosih med policijo in zasebnim varovanjem predvsem v ZDA. Rezultati naše študije se z ameriškimi študijami skladajo v tem, da policisti ne spoštujejo zasebnega varovanja, in tudi v tem, da policisti iščejo informacije pri zasebnih varnostnikih, vendar jih niso z njimi pripravljene deliti. Varnostniki so bolj optimistični glede odnosov s policijo, vendar policisti izražajo odklonilna stališča glede možnega sodelovanja z varnostniki. Varnostniki so tudi bolj naklonjeni pobudam za izboljšanje odnosov med preučevanima poklicnima skupinama kot policisti. Rezultati študije kažejo na pomembne ovire, ki jih bo v prihodnosti treba preseči, če bo razvoj zasebne varnosti v Sloveniji šel v isto smer kot v zahodnih državah.

Naj prispevek sklenemo z nekaj mislimi o zasebnem varovanju in opravljanju policijske dejavnosti, ki se povezujejo z ugotovitvami naše študije. Policijska dejavnost že od nekdaj ni bila samo vprašanje države, ampak se je hkrati povezovala tudi z delom oz. zaposlovanjem, različnimi socialnimi spori in spopadi, ki so bili v posameznih delih sveta različno odmevni. Hkrati je na privatizacijo še kako vplivala ogroženost posameznih skupin in slojev prebivalstva in možnost vzdrževanja zasebnega varstva.⁶ Procesi privatizacije, zlasti v kapitalističnih družbah, pomenijo pri varstvenih vprašanjih močno preusmeritev od javnega k zasebnemu. Lahko bi rekli, da se poraja »varnostno tržišče«, na katerem nastopajo ponudniki in kupci »varstva«, kolikor kupec sam ni toliko denarno sposoben, da bi se zavaroval, in če sodi, da je toliko ogrožen, da mu lastno zasebno varstvo prinaša dobiček (Pečar, 1992: 138–139). Ne glede na to, kako so spodbujene potrebe po zasebnem varstvu, se leto po svetu razvija izredno hitro in dosega neslutene razsežnosti. Čeprav po svoji moči in družbenem vplivu gotovo še ni takšno, da bi se lahko kosalo z državno policijo, ki ima drugačne naloge, in tudi njen pomen za širšo družbeno skupnost ni tak, kot ga ima zasebno varstvo, se vendarle postavlja vprašanje, ali gre tu za sodelovanje ali za tekmovanje, za hkratno obstajanje oziroma nekakšen paralelizem ali pa izrivanje drugega z »varnostnega tržišča« (Pečar 1992: 140). Rezultati naše študije nas navajajo sklepu, da policisti še vedno menijo, da imajo monopol

⁶ Pod pojmom »zasebno varstvo« gre tukaj razumeti tako zasebno varovanje kot detektivsko dejavnost.

nad javno varnostjo in da tekma z zasebnim varovanjem sploh ni potrebna, saj so v vlogi nadzorovalca zasebnega varovanja, ki ga zaradi navideznega položaja superiornega, naivno podcenjujejo, saj se je zasebno varovanje v zadnjih desetih letih neverjetno razvilo v smislu večje profesionalizacije kadra in uporabe tehnične opreme za varovanje. Kot smo že omenili, je zasebno varstvo v zadnjih desetih letih doživelo razcvet. Pečar (1992) meni, da država s svojimi nadzorstvenimi mehanizmi ne more zadovoljivo varovati bogatega zasebnika, ker mora svoje moči porazdeljevati vsem enako, čeprav dvomimo, da to sploh lahko počne, ker so pritiski, zlasti na policijo, v tem oziru lahko povsem različni. In znano je tudi, da so revni povsod najbolj ogroženi, ne le od višjih na družbeni lestvici, ampak tudi zaradi medsebojnih konfliktov in deviantnosti. Ker je zasebnega varovanja po številu zaposlenih ljudi po svetu več, kot je javne (državne) policije, in ponekod celo nekajkrat več, je seveda zelo pomemben odnos med obema »sektorjema«. Zato ni brez smisla vprašanje ali gre med njima za sodelovanje ali tekmovanje ali za kaj drugega, saj se marsikje na tisoče policistov zunaj svojega delovnega časa zaposluje v zasebnih varnostnih podjetjih ali kot varnostniki pri zasebnem varstvu (to seveda ni mogoče v Sloveniji, je pa dejstvo, da se je veliko bivših policistov zaposlilo na področju zasebnega varovanja).

Državna policija, ki opravlja javno službo po državnih normah, z ustrežno predzgodovino, in jo javnost sprejema, ima gotovo nekaj prednosti. Te se kažejo zlasti v kolikor toliko enotni organizaciji, znanih pooblastilih, usposobljenosti in v družbeni ukoreninjenosti. Ker je vidnost delovanja v »javno« korist največja pri odkrivanju, omejevanju in preiskovanju kriminalitete, je to gotovo okoliščina, ki daje (državni) policiji prednost pred zasebnim varovanjem, saj mora to v večini primerov odkrivati pojave in storilce in jih izročati državni policiji.

Policija bi v okviru policijskega dela v skupnosti morala šteti zasebno varovanje kot enakopravni inštrument nadzorstvenega delovanja in skupaj z njim reševati različna pravna, nadzorstvena, terenska in druga vprašanja. Gotovo je računati z negativnimi pogledi na zasebno varstvo, z obravnavanjem »zviška«, toda zasebno varstvo se čedalje bolj pojavlja kot pomemben dejavnik pri preprečevanju kriminalitete ter kot vir najrazličnejših, za policijo zelo pomembnih podatkov (Pečar, 1992). Te ugotovitve podpira tudi naša študija.

Oba dejavnika, tako državna kot zasebna policija, sicer eden bolj kot drugi, nastopata pred javnostjo. V razmerjih z javnostjo predstavljata vsak svojo podobo in kot dejavnost tudi skupno, saj gre za »kontrolizacijo«, čeprav z različnim vodenjem. Tudi nevarnost, s katero se spopadata, je skupna ali celo ista. Že zaradi tega bi bilo nasprotovanje med njima nesmiselno in škodljivo, kajti globalne zahteve so tako pred državno kot zasebno policijo skoraj enake in to so zahteve po varnosti, čeprav je varnosti več vrst (Pečar, 1999: 144).

Ker javna policija ustvarja vse več dvomov v uspešnost ustreznega, kaj šele pričakovanega nadzorovanja premoženja zasebnega lastnika ali kakih drugih vrednosti, niso tako redka razmišljanja, kako urediti varstvo v prihodnosti. S tem v zvezi nastajajo predlogi za delitev dejavnosti med državno policijo in zasebnim varstvom (ali zasebno policijo). Država naj bi izročala zasebnemu varstvu ali zasebnemu opravljanju policijskih opravil vse tiste dejavnosti, ki jih lahko uspešneje zagotavlja zasebnik, in ki ne pomenijo tolikšnega javnega interesa, da bi ga morala še v prihodnje varovati državna policija. Tako predlagajo, da bi se zasebno varstvo namesto državne policije ukvarjalo z »nekriminalnimi« policijskimi dejavnostmi, prevažanjem zapornikov, nadzorstvom nad živalmi, preiskovanjem nezgod, pri katerih ni ponesrečencev. Marsikje po svetu namreč ugotavljajo, da je celo do 80% dejavnosti, ki jih opravlja policija, takšnih, da nimajo nič skupnega s preiskovanjem kriminalitete, pa zanje uporabljajo policiste, medtem ko jih za reševanje »nekriminalnih« zadev sploh ustrežno ne izobražujejo in izpopolnjujejo (Pečar, 1992).

Temeljno sporočilo prispevka je v tem, da si državni policisti še vedno lastijo monopol nad številnimi nadzorstvenimi dejavnostmi, predvsem pa menijo, da je njihovo poslanstvo bolj nadzorovati zasebne varnostnike kot z njimi sodelovati. Če z njimi sodelujejo, potem jasno izražajo odnos »velikega brata« do »malega brata«. Razvojni trendi kažejo na področju odnosov med policijo in zasebnim varovanjem, da je stanje odnosov med zasebnim varovanjem in državno policijo v Sloveniji v isti fazi razvoja, kot je bilo v nekaterih drugih kapitalističnih državah pred dvajsetimi leti, ko so začeli usposablјati policiste v smislu policijskega dela v skupnosti in iskanja partnerjev, ki bi lahko pomagali policiji pri zagotavljanju varnosti v lokalni skupnosti (Nalla, Hummer, 1999b).

Literatura

1. Bocklet, R. (1990). Police-Private Security Relationship. *Law and Order*, 38, s. 54–59.
2. Cunningham, W.C., Strauchs, J.J., VanMeter, C.W. in Hallcrest Systems, Inc. (1990). *Private Security Trends, 1970–2000*. Boston, Butterworth-Heinemann.
3. Čas, T. (1999). Zasebna varnost in zasebno varstvo kot sestavini nacionalne varnosti in nacionalnovernostnega sistema republike Slovenije. V: Anžič, A., ur.: *Nove možnosti zasebnega varstva v Sloveniji*. Ljubljana, Visoka policijsko-varnostna šola, s. 21–51.
4. *DevNews Media Center* (2000). Slovenia moves up the ranks. (May 17). The World Bank Group <http://web.worldbank.org> (odvzeto 10. 4. 2004).
5. Meško, G. (1997). Zasebna varnost: filozofija, praksa in perspektive. V: Anžič, A., ur.: *Zasebno varovanje in detektivska dejavnost – dileme in perspektive*. Ljubljana, Visoka policijsko-varnostna šola, s. 251–262.
6. Meško, G., Nalla, K. M., Sotlar, A. (2004). Mnenje študentov o ciljih in naravi zasebnega varovanja v Sloveniji. *Varstvoslovje*, 6/2: s. 216–224.

7. Nalla, M., Newman, G. (1990). *A Primer in Private Security*. Albany, NY, Harrow and Heston.
8. Nalla, M. K., Hummer, D. (1999a). Relations Between Police Officers Security Professionals: A Study of Perceptions. *Security Journal*, 12, s. 31–40.
9. Nalla, M. K., Hummer D. (1999b). **Assessing Strategies for Improving Law Enforcement/Security Relationships: Implications for Community Policing**. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice* 23/2, s. 227–239.
10. Nalla, M.K., Kornilov, S. K. (2004). «Conceptual, Legal, Ethical, and Organizational Dimensions of Corruption in India: Some Policy Implications.» V: Sarre Prenzler, R. T. ur. (2005). **An International View of the Extent, Causes, and Effects of Government and Police Corruption**. Lexington, Prentice Hall.
11. Pečar, J. (1992). **Institucionalizirano nedržavno nadzorstvo**. Radovljica, Didakta.
12. Pečar, J. (1997). Varnostnopolitični in nadzorstveni pogledi na zasebno varstvo. V: Anžič, A., ur.: **Zasebno varovanje in detektivska dejavnost: dileme in perspektive**. Ljubljana, Visoka policijsko-varnostna šola, s. 11–22.
13. Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (Ur. list RS, št. 56/01)
14. Shearing, C.D. (1992). The Relation between Public and Private Policing. V: M.Tony in N. Morris. Ur., **Crime and Justice: An Annual Review of Research**, Vol.17, Chicago, University of Chicago, s.399–434
15. Shearing, C.D., Stenning, P.C. (1983). Private Security: Implications for Social Control. *Social Problems*, 30:493–506.
16. Slovenska policija (2003). <http://www.policija.si> (odvzeto 27. 9. 2004)
17. Sotlar, A. (1997). Nacionalnovarnostni elementi zasebnega varovanja in detektivske dejavnosti v Republiki Sloveniji. V: Anžič, A. ur.: **Zasebno varovanje in detektivska dejavnost: dileme in perspektive**. Ljubljana, Visoka policijsko-varnostna šola, s. 311–322.
18. **Statistični letopis MNZ** (1997). Ljubljana, MNZ.
19. Stewart, J.K. (1985). Public Safety and Private Police. «*Public Administration Review*, 45, s. 758–765.
20. Walsh, W.F. and Donovan E.J. (1989). Private Security and Community Policing: Evaluation and Comment. «*Journal of Criminal Justice*, 17, s. 187–197.
21. Zakon o zasebnem varovanju in o obveznem organiziranju službe varovanja (Ur. list RS, št. 32/94)
22. Zakon o zasebnem varovanju (Ur. list RS, št. 126/03)
23. <http://www.mnz.si> (odvzeto 27. 9. 2004.)
24. <http://www.policija.si> (odvzeto 27. 9. 2004.)
25. <http://www.zrszv.si> (odvzeto 27. 9. 2004.)

Police and private security officers – big and little brothers

Gorazd Meško, Ph.D., Professor of Criminology, Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor, Kotnikova 8, 1000 Ljubljana, Slovenia

Mahesh K. Nalla, Ph.D., Professor of Criminal Justice, Michigan State University, East Lansing, Michigan, USA

Andrej Sotlar, M.A., Senior Lecturer for Security Systems, Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor, Kotnikova 8, 1000 Ljubljana, Slovenia

As a transition economy, Slovenia has made significant progress in the market sector over the past decade. Relative to its neighbours in the region, Slovenia has increased its market base in terms of both production and consumption. Together with economic growth, Slovenia has also experienced a significant increase in the employment of private security personnel along with developments in the public law enforcement sectors. These developments provide greater opportunity for interaction between agents from the two agencies. In this study, we examine the attitudes of both police officers and security personnel in Slovenia to the nature of working relationships and strategies for improving relationships between the two groups. The results of the present study show that the police do not respect private security officers, that although police officers require information from private security officers, they are not willing to share it, that private security officers are more optimistic about the development of good relations with the police than police officers are, police officers do not have a positive attitude towards private security in general and private security officers appreciate initiatives for the improvement and development of professional police-private security relations more than police officers do.

Key words: private police, police officers, attitudes, co-operation, Slovenia

UDC: 351.746.2